

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

1-son

(Yanvar – Fevral)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

	TAHRIRIYAT	
	4	Chet tillarini mukammal o’rgatish va o’rganish xalqaro maydonga keng yo’l ochilishining kafolati
	TA’LIM VA TARBIYA NAZARIYASI	
S. Maxmudov	6	Ta’lim tizimini isloh qilishning asosiy omili - pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish
N. Abdullayeva	11	Ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tizimli tashkil etish muammolari
G. Berdalieva	15	Pedagog kadrlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayonlarida axborotli yondashishning nazariy-metodologik asoslari
R. Turdiqulova	19	Mehnat bozori talablari asosida xorijiy tillarni o’qitishda innovatsion yondashuvlarni qo’llash
F. Tashpulatova	23	Chet tilini o’qitishda prinsiplarga tayanish, kompetensiyalarga asoslanishni takomillashtirish (Ta’lim oluvchilarning tinglab tushunish malakalarini shakllantirish asosida)
M. To’ychieva	29	Kommunikativ yondashuv asosida chet tilida muloqot qilish kompetensiyasini shakllantirishni takomillashtirish
Z. Nishanova	34	Talabalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda xorijiy tillarning o’rni
I. Yunusxodjaev	38	Talabalarning mustaqil ishlash malakalarini shakllantirish – chet tillarini o’zlashtirishning asosiy omili
Sh. Yarmatov	42	Oliy ta’lim muassasalari talabalarini kasbiy tayyorgarligining nazariy asoslari
A. Xurramov	45	Bo’lajak o’qituvchilarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish
	TA’LIM VA TARBIYA METODIKASI	
M. Mirzakarimova	50	Ingliz tili darslarida o’quvchilar tadbirkorlik ko’nikmalarini rivojlantirishning pedagogik talablari
O. Nuriddinova	55	Nutqiy kompetensiyani takomillashtirishning lingvodidaktik asoslanishi
O. Qurbonova	60	Nutqiy kompetensiya elementlarini o’rgatishda nutqning o’ziga xosligi
U. Yarlakabov, M. Alimov	65	Talabalarning hisoblash tafakkurini rivojlantirishning mantiqiy-funksional tuzilmasi
	TA’LIM SIFATI: MAZMUN VA MOHIYAT	
M. Sadikova	69	Uzluksiz ta’lim tizimida xorijiy tillarni o’zlashtirish darajalariga qo’yiladigan talablar
N. Sabirova	73	Bo’lajak chet tili o’qituvchilarining yozma nutq malakalarini shakllantirish va baholash uslublari
	ZAMONAVIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARI	
U. Kurbanbaeva	77	Oliy ta’lim muassasalari talabalariga xorijiy tillarni o’qitishda shaxsga yo’naltirilgan ta’lim texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati
Sh. Xodjaeva	81	Xorijiy tillarni o’rgatishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va mediata’lim yutuqlaridan foydalanishning ahamiyati

Anvar XURRAMOV,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, "Informatika va axborot texnologiyalari"
kafedrası dotsent v.v.b.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak o'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasini shakllantirish muammosining muhimligi asoslanadi. Raqamli jamiyatning texnologik rivojlanishini jadallashtirish va keng joriy etish davrida raqamli texnologiyalar, raqamli ta'lim muhitini yaratish, raqamli kompetensiyaga ega bo'lgan o'qituvchilarga bo'lgan talab va ularning professional pedagogik faoliyatda raqamli texnologiyalardan muvaffaqiyatli foydalanish uchun raqamli komponent nuqtai nazaridan yetarli tayyorgarligi o'rtasidagi ziddiyatni bartaraf etish zarur.

Kalit so'zlar. Raqamli savodxonlik; raqamli kompetentsiya; raqamli texnologiyalar; raqamli ta'lim muhiti.

В статье обосновывается значимость проблемы формирования цифровой компетентности будущих педагогов. В период ускоряющегося технологического развития цифрового общества и повсеместного внедрения цифровых технологий, создания цифровой образовательной среды необходимо разрешить противоречие между востребованностью педагогов с развитой цифровой компетентностью и их недостаточной подготовкой в аспекте цифровой составляющей для успешного применения цифровых технологий в профессиональной педагогической деятельности.

Ключевые слова. Цифровая грамотность; цифровая компетентность; цифровые технологии; цифровая образовательная среда.

The article substantiates the importance of the problem of the formation of digital competence of future teachers. In the period of accelerating technological development of the digital society and the widespread introduction of digital technologies, the creation of a digital educational environment, it is necessary to resolve the contradiction between the demand for teachers with developed digital competence and their insufficient training in the aspect of the digital component for the successful application of digital technologies in professional teaching activities.

Key words. digital literacy; digital competence; digital technologies; digital educational environment.

Ta'lim muhitini raqamlashtirish ta'lim tashkilotining barcha sohalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi va o'qituvchilarning tegishli kasbiy tayyorgarligini, ularning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashni talab qiladi, o'quvchilarning raqamli savodxonligini rivojlantirishga e'tibor qaratadi. Raqamli texnologiyalarning ta'limga integratsiyalashuvi pedagogik uslub va yondashuvlarni takomillashtirish, maktab o'quvchilari uchun o'quv jarayonini shaxsiylashtirish nuqtai nazaridan yangi imkoniyatlar ochishga qaratilgan. O'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasi zamonaviy ilmiy merosda ularning AKT kompetentsiyasining evolyutsion rivojlanishi natijasida ko'rib chiqiladi, bu professional o'qituvchilar standartida zamonaviy sharoitda o'qituvchining ajralmas

xususiyati sifatida e'lon qilingan.

Hozircha raqamli kompetentsiya faqat o'qituvchining malaka portretining yangi muhim tarkibiy qismi sifatida aytilmoqda, ammo uni baholash metodologiyasi hali amaliy jihatdan ishlab chiqilmagan.

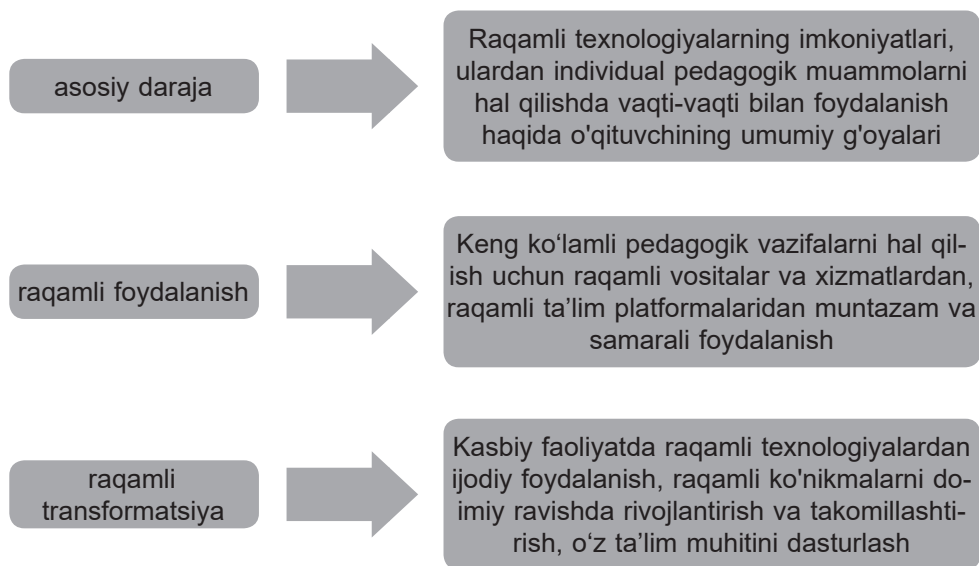
O'quv jarayonini tashkil etishda raqamli texnologiyalar asosiy o'rin tutadi. Ular jamoaviy ish, faol kognitiv faoliyatni tashkil qilish uchun vosita sifatida ishlatilishi mumkin. O'qituvchining raqamli kompetentsiyalari bugungi kunda universal xususiyatga ega va ta'lim jarayoni ishtirokchilariga jamiyatni raqamlashtirishga moslashish mexanizmlarini taqdim etadi va o'qituvchining raqamli kompetentsiyasi o'qituvchilar va talabalarning bilimlar jamiyatida to'liq ishtirok etishi uchun asos bo'ladi. , talabalarning iste'dodlarini ochib berish. Umumiy ta'limni raqamlashtirish sharoitida pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonining fundamental ilmiy bazasini yaratish va ularning raqamli ta'lim muhitida ishlash malakasini oshirish zamonaviy pedagogik tadqiqotlarni rivojlantirishning dolzarb yo'nalishi hisoblanadi. O'qituvchining raqamli kompetentsiyasini shakllantirish zarurati va uni baholash usullarini ishlab chiqishning dolzarbligi qayd etilgan.

O'qituvchi raqamli ta'limning markaziy obyekti sifatida qaraladi, u nafaqat fan bilimlarini uzatish, ta'lim, tarbiya va rivojlanish muammolarini hal qilish, balki yangi funksiyalarni bajarish, ularning raqamli bilimlarini shakllantirish uchun mas'ul bo'lgan talabalarning murabbiyi bo'lish uchun mo'ljallangan. Shu bilan birga, aynan shunday o'qituvchi uning sifatini oshirish uchun chuqur mazmunli o'zgarishlarni amalga oshirishi kerak bo'ladi. Bizning zamonamizning maqsadli pedagogik ko'rsatmalariga o'quv jarayonining interaktivligi, talabalarni birgalikdagi faoliyatga maksimal darajada jalb qilish, platformalararo kommunikativ o'zaro ta'sir, ta'lim traektoriyalarini individuallashtirish va boshqalar kiradi. Biroq, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va ularning ta'limdagi rolining ortishi raqamli kompetentsiya bo'yicha allaqachon olingan natijalar aniqlashtirishni talab qiladi, degan xulosaga kelishga imkon beradi, ularni o'rganish uchun asos, boshlang'ich nuqta sifatida ko'rish mumkin. Konsepsiya mazmuni hajmi raqamli texnologiyalarning rivojlanish dinamikasi bilan mutanosib ravishda belgilanadi. Yana shuni ta'kidlaymizki, olimning ta'lim sohasi birinchi navbatda o'qituvchilar emas, balki talabalar, o'smirlar zimmasiga tushadi. Shu bilan birga, olimlar to'rtta yo'nalishda (kontent, aloqa, iste'mol va texnosfera) amalga oshiriladigan bilim, ko'nikma, motivatsiya va mas'uliyatni raqamli kompetentsiyaga kiritadilar. Shu munosabat bilan bizning tadqiqotimizda o'qituvchining raqamli kompetensiyasi o'qituvchi shaxsining raqamli texnologiyalarni uzluksiz egallash asosida AKT va raqamli texnologiyalarni hayotning turli sohalarida ishonchli, samarali, tanqidiy va xavfsiz tanlash va qo'llash qobiliyati sifatida qaraladi:

- 1) kontent bilan ishlash (yaratish, izlash, tanlash, kontentni tanqidiy baholash);
- 2) muloqot (aloqalarni yaratish, rivojlantirish, saqlash, o'ziga xoslik, obro'-e'tibor, o'zini namoyon qilish);
- 3) iste'mol qilish (internetdan iste'mol maqsadlarida foydalanish – buyurtmalar, xizmatlar, xaridlar va boshqalar);
- 4) texnosfera (kompyuter va dasturiy ta'minotni bilish), shuningdek, o'qituvchining bunday faoliyatga tayyorligi.

Shu bilan birga, o'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasining hozirgi manzarasini aniqlash, ularning raqamli ta'lim muhitida ishlashga tayyorligini baholash va o'qituvchilar tomonidan raqamli vositalar va xizmatlarni majburiy jadal rivojlantirishdan so'ng ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishga intilish, shuningdek, raqamli pan-

demiya davridagi innovatsiyalar pedagogika fani va amaliyoti uchun qiziqish uyg'otadi. O'qituvchi tomonidan o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash va pedagogik faoliyatni amalga oshirish uchun shaxsiy qurilmadan muntazam foydalaniladigan xizmatlarga quyidagilar kiradi: raqamli ta'lim mazmuni bilan ishlash xizmatlari, elektron jurnal, elektron jadval, qo'shimcha ta'lim dasturlarini ishlab chiqishni hisobga olish, axborot va kommunikatsion ta'lim platformasi, elektron hisobotlarni yuritish xizmatlari va boshqalar. Raqamli xizmatlar, vositalar va muhitlar juda dinamik bo'lganligi sababli ular doimo rivojlanib, takomillashib boradi. Shu munosabat bilan raqamli kompetensiyalarni doimiy ravishda yangilab turish va rivojlantirish, o'qituvchining raqamli kompetensiyasini shakllantirish professional pedagogik faoliyatda raqamli kompetensiyalardan qulay, samarali va xavfsiz foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bizning tadqiqotimizdagi o'qituvchining raqamli kompetentsiyasi umumiy foydalanuvchi, umumiy pedagogik va fan-pedagogik raqamli kompetentsiyalar to'plami va uning progressiv rivojlanishining uchta darajasi (asosiy daraja, raqamli foydalanish, raqamli transformatsiya) bilan belgilanadi, uning kognitiv, funktsional va ijodiy jihatlar (1-rasm).

1-rasm. o'qituvchining raqamli kompetentsiya darajalarining xususiyatlari

O'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasini o'rganishning birinchi bosqichida o'qituvchilar o'zlarining raqamli kompetentsiyalarini qanday baholashlarini aniqlash muhim edi. Anketaga berilgan javoblar orasida o'qituvchilarga quyidagilar taklif qilindi: "Men ta'lim uchun raqamli texnologiyalarni yaxshi tushunmayman va u haqida ko'proq bilishni xohlayman", "Men raqamli texnologiyalarning imkoniyatlarini tushunaman, ulardan foydalanish misollarini bilaman, lekin hozircha men ularni o'quv jarayonida keng qo'llamayapman", "O'quv jarayonida eng keng tarqalgan raqamli texnologiyalardan muntazam va muvaffaqiyatli foydalanaman", "Men raqamli texnologiyalarning keng spektridan ishonchli foydalanaman, doimiy ravishda yangi vositalarni o'rganaman va amalga oshiraman. "Men maktabimda o'quv jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha yetakchiman", "Men umume'tirof etil-

gan mutaxassisman va ta'lim uchun raqamli texnologiyalar va vositalarni ishlab chiqish bilan faol shug'ullanaman. Javob variantlari ko'rsatganidek, ta'lim uchun raqamli texnologiyalarni yaxshi bilmaydi deb hisoblaydigan respondentlar juda kam (1,8%), lekin shu bilan birga, hech kim o'zini raqamli texnologiyalar sohasida yetakchi va ekspert deb hisoblamaydi. 30% raqamli texnologiyalar imkoniyatlarini tushunadi, ulardan foydalanish misollarini biladi, lekin ularni o'quv jarayonida hali keng qo'llamaydi, so'rovda qatnashganlar soni shunchalik (30%), ulardan o'quv jarayonida muntazam va muvaffaqiyatli foydalanadi, 40% o'qituvchilar ko'plab raqamli texnologiyalardan ishonchli foydalanayotganliklarini va yangilarini doimiy ravishda o'zlashtirib olishlarini ta'kidladilar. Bu o'qituvchilarning raqamli texnologiyalarga qiziqishini, ularning zamonaviy raqamli ta'lim muhitidagi muhim rolini tan olishini tavsiflaydi. Ikkinchidan, o'qituvchilar qancha vaqtdan beri ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalana boshlaganini aniqlash kerak. Javob variantlari orasida "Men foydalanmayman", "Bir yildan kam", "1-3 yil", "4-5 yil", "6-9-yil", "10 yildan ortiq" taklif qilingan. Pedagoglar o'qitishda raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha o'z ko'nikmalarini rivojlantirishga intilyaptimi yoki yo'qligini aniqlash muhim. Siz bir nechta javoblarni tanlashingiz mumkin, masalan: "Men raqamli ko'nikmalarni rivojlantirmayman", "Men o'z mahoratimni oshiraman, turli onlayn xizmatlar va vositalar bilan tajriba o'tkazaman", "Men hamkasblarim bilan o'quv jarayonini yaxshilash uchun raqamli texnologiyalardan qanday foydalanish mumkinligini muhokama qilaman", "Men o'z mahoratimni rivojlantirish uchun bir qator elektron resurslardan (veb-saytlar, maqolalar, kurslar) foydalanaman. Javob variantlari ko'rsatganidek, so'rovda qatnashgan o'qituvchilarning mutlaq ko'pchiligi (40%) so'nggi 1-3 yil ichida raqamli texnologiyalardan foydalana boshlagan, o'qituvchilarning 20 foizi bir yildan kamroq vaqt davomida, 17,1 foizi o'zini raqamli texnologiyalardan foydalanayotganini ko'rsatmoqda. oxirgi 4-5 yil davomida. Shu bilan birga, respondentlarning 5,7 foizi o'z kasbiy faoliyatida raqamli texnologiyalardan deyarli foydalanmayotganini ta'kidladi.

O'qituvchilar raqamli ko'nikmalarini rivojlantirishga intiladilar (100%) va buning uchun elektron ta'lim resurslaridan (37,1%) foydalanadilar yoki o'zlarining tajribali hamkasblari bilan ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etishning mumkin bo'lgan yo'llarini muhokama qiladilar (14,3%), uning sifatini oshirishga harakat qiladilar. turli onlayn xizmatlar bilan tajriba (37,1%). Mualliflik huquqi bilan bog'liq xavf-xatarlarga kelsak, o'qituvchilarning asosiy qismi talabalar o'rtasida plagiat holatlarini ko'paytirish uchun yagona raqamli ta'lim muhitini joriy etishda eng dolzarb deb hisoblaydi (65,7%). O'qituvchilar uslubiy yoki didaktik materiallarga mualliflik huquqlarining buzilishidan qo'rqishadi (20%). Imtihon hujjatlari, talabalar baholari, ularning shaxsiy ma'lumotlari kabi shaxsiy va mulkiy ma'lumotlarni himoya qilish uchun o'qituvchilar ko'pincha bunday fayllar uchun paroldan foydalanadilar (40%), to'liq miqyosli himoya, murakkab parollar va shifrlashni birlashtirib, antivirus dasturlarini tez-tez yangilab turish (25,7 %).

Shu munosabat bilan raqamli kompetentsiyani shakllantirishning pedagogik vositalari uchta tematik blok bilan ifodalanishi mumkin:

1) oliy pedagogik ta'lim dasturlari bo'yicha universitetda o'qish, pedagogik amaliyotni o'tash, malaka oshirish kurslarini o'tash davrida talabalarning shaxsiy raqamli ta'lim muhitini ta'lim modellashtirish: o'quv jarayonida raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish, shuningdek materiallar ta'lim uchun raqamli platformalar (tarkibida tayyor yuqori sifatli raqamli ta'lim mazmuni), onlayn muhitda qo'shma loyihalarni tashkil etish, bulutli xizmatlarda o'zaro ta'sir va pedagogik muloqot; ijtimoiy tarmoqlarda tarmoq faolligi

va muloqotni rivojlantirish; darsning turli o'quv vaziyatlarini loyihalash, raqamli ta'lim mazmunini yaratish jarayonida raqamli vositalar va xizmatlar vositalaridan foydalanish. Bu propedevtik ishlarni bajarishga imkon beradi.

O'qituvchining raqamli ta'lim muhitida ishlashga tayyorligini shakllantirish, yangi sharoitlarda ishlashning mumkin bo'lgan variantlarini ko'rsatish, o'quv jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishni rag'batlantirish, dastlabki shaxsiy tajribani shakllantirish;

2) raqamli ta'lim muhitida ta'lim jarayonini amalga oshirish bo'yicha o'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy onlayn ta'lim platformalaridan foydalangan holda ta'limni raqamli transformatsiyalash yo'nalishi bo'yicha uslubiy tayyorgarlikni takomillashtirish, veb-seminarlar, veb-seminarlar va boshqalarda ishtirok etish. o'qituvchining raqamli kompetentsiyalarini shakllantirish uchun tabiiy amaliyotga yo'naltirilgan muhit;

3) tarmoq pedagogik hamjamiyatlari tarkibida raqamli ta'lim muhitida ijobiy va salbiy pedagogik tajriba almashish; ta'limni raqamlashtirish, raqamli ta'lim muhitida mahalliy va xorijiy pedagogik tajribani o'rganish bo'yicha ustuvor milliy loyihalar doirasida ijodiy tanlovlarda ishtirok etish.

Shunday qilib, raqamli kompetentsiya raqamli ta'lim o'qituvchisining muhim kasbiy xususiyati ekanligi haqida xulosa qilishimiz mumkin. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, ularning inson hayoti va faoliyatidagi rolining ortishi munosabati bilan uning mohiyatini aniqlash, darajani shakllantirish va baholash usullari yangilanmoqda. Tadqiqotda taqdim etilgan o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini baholash natijalari o'qitishda AKTdan foydalanish bilan bog'liq o'quv fanlari mazmunini modernizatsiya qilishni rejalashtirish, malaka oshirish kurslari uchun o'quv dasturlarini ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega. va kasbiy qayta tayyorlash. Ular muammoli sohalarni aniqlaydi va raqamli ta'lim muhitining turli pedagogik vaziyatlarida o'qituvchilarning harakatlarini tanqidiy ko'rib chiqish, pedagogik muammolarni hal qilish uchun raqamli vositalar va xizmatlarni tanlash va ulardan foydalanishning oqilonaligini baholash imkonini beradi. O'qituvchilarning raqamli texnologiyalar sohasida o'z dunyoqarashini kengaytirishga qiziqishi va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish istagini qayd etamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xurramov, A. J., Rajabov, O.T., (2021) Umumiy o'rta ta'lim maktablarida matematika fanini o'qitishda ta'lim texnologiyasi innovatsion modelining o'rni // Academic research in educational sciences, Volume 1, Issue 2, -pp: 59-67.

2. Xurramov, A. J., Maxkamova, M.U., Yusupov, A.I., (2021) Forsayt – innovation faoliyatni kengaytirish omili sifatida // Academic research in educational sciences, Volume 2, Issue 4, -pp: 694-701.

3. Xurramov, A.J., Boymurodov, A.X. (2022) O'quv jarayonini tashkil etishda inter-aktiv yondoshuvlar. Innovative Developments in Sciences, Education and Humanities Hosted New York, USA

4. Xurramov, A.J., Boymurodov, A.X., Use of active and interactive methods in computer graphic classes. // Eurasian Scientific Herald, ISSN: 2795-7365, Volume 5, 02 2022, -pp: 4-7.